DE

# METROPOLI MEDIOLANENSI.

Di Gennaro Ajaarelli

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

MEDIOLANI,

Apud Paulum Gottardum Pontium,

Anno M. D. XCII.

# DE METROPOLI MEDIOLANENSI.

DICTVRVS de Metropoli Mediolanenſi, de origine, & veteri eiuſdem metropolis ante Chriſtum natum; tum ſuarum quoque vrbium ſtatu, ex parte ſaltem mihi referendum puto. Ea uero præcipue dicemus, quæ aliquid earum dignitatis, aut excellentiæ demonſtrent; Ad ſalutis deinde tempora veniemus. Erit hoc quaſi de ſtipite ſilueſtri agere; ut ad arborem ipſam poſtea domeſticis, ac fructuoſis ramis inſitis cohoneſtatam ueniamus. Monemus autem ante omnia; ne quis à nobis tralatitia quædam, uel fabuloſa vrbium initia expectet; quæ multi ſcriptis ſuis tradidere. Scribit Liuius datam eſſe hãc veniam antiquitati, ut humanis diuina miſcendo primordia urbium auguſtiora faceret; & origenes ſuas cõſecrans, ad Deos referret auctores. quod magni iudicij uir minime probare videtur; poeticisq; dicit ea eſſe magis decora fabulis, quàm incorruptis rerum geſtarum monumentis. Sed neque omnino

improbat, ut Martem ipſe quoque populi Romani, de quo ſcribit, auctorem faciat. Noſtri, qui diuino munere illuſtrati, Deorum commenta, fabulaſque reijciunt, leuitatem tamen veterum illorum imitantur: ac uel ad gentium fabuloſos heroas, ſeu Deos; uel ad ipſos Noe filios, patriæ originem unuſquiſque nititur referre; idque ea plerumq; aſſeueratione, eoque conatu, ut ſi res narraret plane cōpertas. quæ tamen, cum neque veriſimilia ſint, neque ab hominibus eruditis, aliquoue allato probato teſtimonio dicantur, omittenda ſunt, ut ne refelli quidem poſsint ſine leuitatis, aut ineptiæ culpa. Nolumus etiam ea curioſe indagare, quę nōnulli maiore quidem doctrina, ſed nō maiore fortaſſe ueritate, pro huiuſmodi originibus ex dubijs auctoribus, & argumentis in medium afferunt. Laudandum in ijs ingenium; ſed ſimplex tamen veritas potius eſt amplectenda, hoc præſertim loco, ubi præcipua tantum, ac certa harum rerum teſtimonia nobis ſumenda ſunt.

Igitur grauiſsimi auctores Mediolani, & reliquarum fere urbium totius regionis originem referunt ad Gallos, qui Tarqui-

nio Romanorum Rege in Italiam traiecerunt. Sed iidem indicant, antequam Galli aduenirent, & populos, & vrbes in hac Italiæ parte fuiſſe: neque uero exiſtimari poteſt, fertiliſsimam regionem, humanitateque ſemper celeberrimam tum deſertam fuiſſe, cum Gallia, & Germania multitudinem hominum ſuorum capere uix poſſet, itaque Polybius Tyrrhenos ſcribit hanc regionem primo tenuiſſe: Gallos uero eius fertilitate pellectos, exercitu comparato, in Tyrrhenos impetum feciſſe; campos occupaſſe; campos ipſe, hanc Italiæ partem inter Apenninum, & Alpes, omnis Europæ maximos, atque uberrimos appellat, forma quaſi triangulari: quorũ copiam, atque ubertatem, tum hominum proceritatem multis deſcribit. Liuius Tuſcos ait ad inferum, ſuperumque mare longe, lateque imperaſſe; omnia etiam loca inter Apenninum, & Alpes, excepto Venetorum angulo, tenuiſſe: cum urbes duodecim intra Apenninum haberent; totidem trans eum colonias miſiſſe, Tuſci igitur imperabant in hac regione; & quidem, ut intelligendũ eſt, regionis ipſius populis. populos eiuſmodi ante Gallos Liuius ipſe memorat,

lib. 2. (lib. 3. c. 12)
lib. 5.

Inſubres, Leuos, Libuos. pro duobus autem poſtremis putatur Polybius dixiſſe Laos,& Lebecios, quos propius Alpes collocat, quam Inſubres, Sed Liuius Leuos quidem circa Ticinum incoluiſſe oſtendit, ut facile cum Polybio conſentiat: Libuos

lib.3.c.17 uero eam partem, ubi Brixia eſt: ac Plinius uideri poteſt cum Polybio cõſentire, dum Vercellas oppidum Lybicorũ dicit. Idem uero Plinius plures prodit regionis populos: de quibus tamen ſingulis, Galli ne fuerint, an Itali, nõ ſatis clare affirmat: Sallyos, Libycos, Vertacomacoros, Leuos,& Maricos, quos Ligures dicit, Orobioſque. Mitto populos Alpinos; & etiã Ligures, quamquam hi potiſsimum ad mare inferum incoluerunt. fuerunt igitur ante Gallos huius regionis populi,& urbes: quarum hiſtoria tamen nulla eſt: nam rerum Romanarum ſcriptores noſtra fere non attigerunt, niſi quantũ neceſſe fuit propter bella, quæ cum Romanis poſtea geſsere Galli. atque ita uel urbium ipſarum initia ab ipſis tantummodo Gallis duxerunt: a quibus uerisimile tamen eſt, oppida aliqua fuiſse condita, uel aucta; nomina etiam mutata, ut ſuorum memoriam renouarent. Mediola-

num

num à Gallis conditum dicit Liuius: ab Inſubribus Plinius: qui tamen nõ ſatis explicat ab Inſubribus ne Italis urbs condita ſit, qui priores Gallis locum tenuere; an à Gallis Aeduis, quorum pagum ait Liuius Inſubribus noſtris fuiſse cognominem: ſed ſi Catonis fragmenta, quæ habentur, apud nos ualeant; tum Tuſcos, tum Italos Inſubres auctores eſse vrbis, quod alioqui etiã valde probabile eſt, affirmabimus: non autem Gallos. Vercellas quoque, Nouariam, & Ticinum idem auctor ad antiquiores populos refert: item Comum, ac Bergomũ; ſi ita interpretandum ſit quod ait, ſtirpis hæc duo oppida fuiſse Orobiorum. Verum quidquid ſit, ut ad Gallorum tempora veniamus: priſco Tarquinio Romæ regnante, hoc eſt anno ab vrbe cõdita circiter centeſimo quinquageſimo: ante Chriſtum natum ad ſexcenteſimum; Liuius ait, Ambigatum Celtarum Regem, quæ pars Galliæ tertia eſt, regnum ſuum, quod præ hominum multitudine uix adminiſtrare poterat, exonerare voluiſse. ideo Belloueſum, ac Sigoueſum ſororis filios, impigros iuuenes delegiſse: qui populis ſibi, quos uellẽt, & quo numero uellent, adiunctis, alias ſibi

 quære-

quęrerent ſedes. Belloueſo ſorte obtigiſse, ut in Italiam iret: atque cum Biturigibus, Aruernis, Senonibus, Aeduis, Ambarris, Carnutibus, Aulercis, Alpes Taurino ſaltu ſuperaſse: Tuſcos haud procul Ticino flumine acie fudiſse: in agro Inſubrium conſediſse; Mediolanum condidiſse. Alias urbes ab illis ædificatas Liuius non commemorat; tantum, Germanos, (alij Cænomanos legunt) Elitouio duce itidem Alpes tranſgreſsos conſtitiſse in Libuis; ubi inquit, nunc Brixia, & Verona eſt; Saluios quoque ſecutos; antiquam gentem Leuos Ligures, circa Ticinum incolentes, expuliſse; Boios deinde, Lingones, Senones aduenisse; omnia denique inter Apenninũ, lib. 20. ad fin. & Alpes occupaſſe. Iuſtinus ab Gallis non Mediolanum ſolum, ſed Comum etiam, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentũ, Vicentiam, Tuſcis pulſis, conditas eſse ex Trogo Pompeio memoriæ prodidit. Paulus Diaconus etiam Ticinum urbem ab eis conditam ſcribit, quanquam ut homo, qui multis poſt ſæculis ſcripſit, in eo errare videtur, ut pro Belloueſo eorum Gallorum duce, qui in Italiam venerunt, Brennum nominet eorum ducem, qui Romam cœperunt.

perunt. Cum igitur Galli hanc totam Italiæ partem occupauerint, ſuaſq; in ea ſedes poſuerint, & uniuerſa dicta eſt Gallia Ciſalpina, ſeu citerior; & eius partes veteribus ferè nominibus omiſsis, Gallica nomina receperunt. Regionem, & quæ gentes in ea eſſent, ita diſtinguit Polybius: Inter Padum, & Alpes, quæ pars appellata eſt tranſpadana, primo collocat Laos, qui leui putantur; mox Lebecios, deinde Inſubres, poſt eos uero Cœnomanos: loca mari Adriatico vicina Venetis relinquens. In altera parte, quæ eſt inter Padum, & Apennimum, primo ponit Ananes, poſtea Boios, inde Eganes, poſtremo iuxta mare Adriaticum, Senones; tot nationes, tum Indigenas, tum Gallicas, in has tantum ex Polybij ſententia euaſere. Sed hę ipſæ ad quattuor fere, quantum ex veteribus hiſtorijs apparet, poſtea redactæ ſunt, ſeu in eas tranſfuſæ, Senones, Boios, Cœnomanos, Inſubres: ex quibus Inſubrum tantummodo nomen ex veteribus Italis manſit. Quid autem ipſis populis antiquis factum ſit, dubium videri poteſt. Sed credibilius eſt, manſiſſe, & unacum barbaris habitaſse, ſicuti poſtea de Longobardis euenit, nimirum ob eius

ferti-

fertilitatem hæc fuit Italiæ conditio; vt exteri locorum commoditate capti, in eam ſe ſe, ſuis relictis ſedibus, inferrent. ipſa exteros quidem ſubiugaret; ſed ſuas nollet mutare ſedes. ac tanta eſt cæli clementia, & regionis, ut ita dicam, humanitas: ut illatam barbariem ſemper temperaret, & ad humanitatem paulatim perduceret: quam quàm & illud in eo genere profuit, quòd magna ex parte barbaræ gentes poſtea bello uictæ, etiam pulſæ, & eiectæ ſunt. Tuſcorum tamen multitudo; ut Trogus, Liuiuſque docent; non manſit; ſed Gallos fugiens duce Rhæto Alpes petijt; unde Rhæti extiterunt, qui contra locis ipſis alpinis, ut ait Liuius, efferati, linguæ ſonum tantummodo, eumque non incorruptum retinuerunt. eorum metropolis nunc Curia eſt trans Alpes ſita. Ducentis prope annis Galli Romanos acerrimis, periculoſiſsimiſque bellis fatigarunt: primò ſubiugati fuere Senones anno ab vrbe condita quadringenteſimo ſeptuageſimo; ad quos noſtræ metropolis ius poſtea perueniſſe non reperio: nam & ea pars ſtatim uſque ad Rubiconem Italiæ adiūcta eſt, Galliæque adempta. Boij deinde ſuperati ſunt anno quingente-

Sigon. in faſt. ann. 470.

gentesimo uigesimo octauo, & ad deditionem compulsi. demum autem Insubres: nam Cœnomani legationibus Romanorũ deliniti, amicitiam pop. Rom., ut Polybius ait, societati Gallorum prætulerunt. Insubrum ingentem nationem idem auctor appellat, ac re ipsa demonstrat. scribit n., cum Galli reliqui, uel à Romanis iã uicti essent, uel eorum socij effecti: Principes Insubrum cum Romanis decernere statuisse: & signis aureis quibusdam è templo Mineruæ sublatis, quinquaginta hominum millia aduersus Romanos, immo & contra Gallorũ partem, profectos fuisse: uictos bellũ redintegrasse, conductis è transalpinis regionibus Gessatarum triginta millibus. Cõsules autem Romani cum exercitu in Galliam profecti, urbem Gallorum Acerras oppugnarunt: eam Gaudentius Merula putat fuisse, quæ nunc nobilis est uicus in diœcesi Nouariensi ultra Ticinum amnem, & Cerranum dicitur; Tristanus uero in Padi ripa urbem fuisse putat. Insubres contra ad Clastidium oppugnandum, quod non multo ante in potestatem Romanorũ uenerat, se se contulerunt. Marcellus consul, collega ad Acerras relicto, ad liberandum

Clasti-

Claſtidium profectus, eos Virdumaro Rege interfecto ſuperauit, deinde Mediolanũ cepit anno ab urbe condita quingentesimo trigeſimo primo. Polybius, Plutarchus, Zonaras, & alij auctores. Inſubriam, Sigonius obſeruat, a Ticino ad Ollium flumen; item ab Alpibus ad Padum pertingere: immo Acerras quoque, & Nouariam ultra Ticinum amnem continuiſſe, item ultra Padum tenuiſſe Claſtidium uidetur; cum Plutarchus dicat illud oppidum paulo antequàm ab Inſubribus obſideretur, in poteſtatem ueniſſe Romanorũ, ſed eſt etiã uerisimile pro bellorum uarietate, has gentes ſuos fines nonnihil uarios habuiſſe. Præcipuam uero Inſubrum ciuitatem Mediolanum, & Polybius idem appellat, & ratio huius poſtremi belli demonſtrat. Polybiũ ſecutus Strabo Mediolanum fuiſſe dicit Inſubrũ Metropolim: & pagum tamen; quòd Inſubres primò per pagos habitarent, in quo ſignificaſſe uidetur, quæ Polybius ſcribit de moribus Gallorum, quos tamen ſatis cito moderatos Italiæ humanitate fuiſſe, dubium non uidetur. Suo uero tempore, hoc eſt paulo ante Chriſtum natum, Mediolanum inſignem dicit fuiſſe vrbem;

lib. 1. de ant. iu. It. cap. 24.

lib. 5. in deſcript. Ital.

αξιολογον

ἀξιόλογον πόλιν. Plutarchi verba victoriam Marcelli narrantis, hæc ſunt latine reddita, hoſtibus magna ex parte cæſis, lectiſque ſpolijs, reuertitur ad collegam, cui res aduerſus Gallos bellum gerenti, ad vrbem Galliæ maximam, & frequentiſsimam (Mediolanum vocant) male cedebat. hanc Galli Ciſalpini pro capite habent. ita Plutarch. pro capite græca nomen habent metropolis. hæc ſunt græca verba, πόλιν Μεγίστην, καὶ πολυανθρωποτάτην & Μητρόπολιν. Porro ex Plutarcho, alijſque perſpicitur, quoſdam ex noſtris non omnino male ſcripſiſſe quodam tempore Mediolano Reges fuiſſe, ac ſplendidiſsimum quidem, auroque, & argento ornatiſsimum Regem Virdumarum eodem loco Plutarchus deſcribit. Poſt Marcelli victoriam, Gallia ciſalpina prouincia facta eſt: miſſique deinceps cum imperio, qui eam regerent: quamquam multis etiam poſt annis, varios magnoſque tumultus Galli excitarunt; ac Annibalem in Italiam tranſgreſſum cōtra Romanos ita adiuuarunt; vt eorum exercitum ad Ticinum omnem præclara is victoria fuderit. De ciuitatibus Galliæ, quæ præter quarumdā ſuperius tactam originem me-

In vita Marcelli.

Sigon. lib. 1. c. 24. de antiq. iu. Ital.

morari

morari poſſint, quantum equidem pro argumento propoſito reperi, hæc fere ſunt que ſequuntur, ac quamuis totius fere Galliæ, & Liguriæ vrbes (vtimur nunc antiquis nominibus) ad Mediolanēſem Metropolim ex narratis pertinuiſſe videantur; non omnes tamen ſubtiliter perſequar; ſed eas præcipuè, quas alijs argumentis in Metropoli contentas eſſe poſtea demōſtrabo. Vltra eam, quæ Boiorum fuit, regionem, non videtur Metropolis eſſe perducta. in hac verò, quæ etiam Galliæ togatæ nomē habuit, hæ fuerunt ciuitates, Bononia, Mutina, Parma, Placentia, Cremona. Coloniç varijs temporibus, a Romanis deductę, vel pręſidio cōtra Gallos, vel vt in loca de Gallis capta Romana gens propagaretur; de quibus nihil fere inſigne ſuppetit, quod ex antiquitate referatur; niſi Placentiam, & Cremonam illuſtres vrbes a Strabone appellari, Mutinam a Cicerone dici præſidium, ac propugnaculum Pop. Rom. Aliæ vrbes fori nomine ſunt appellatę, quod ſedes iuris dicendi, vel nundinationis ibi a Romanis conſtituta eſſet, Forum fuit Regium Lepidi; & forum Cornelij, quæ vrbs deinde Imola dicta eſt. de Fauentia, alijſque nō

In Philipp.

nullis

nullis eiuſdem regionis nihil habeo, quod proferam. vrbes nonnullæ periere, vt Brixillum. loca poſt Placentiam, quibus locis Polybius Ananes videtur collocare, Pliniusq; & alij Liguribus tribuunt; vrbeſque memorant, Dertonem, ſeu Dertonã, Aſtã, Aquas ſtatiellorum, Albam Pompeiam. Dertonem inſignem vrbem appellat Strabo: Caſalis, & Alexãdria nouæ vrbes ſunt. Sed trans Apenninum, eorumdem ligurũ vrbes fuere; quoniam & ea pars quoque, vt apparebit, ad propoſitum ſpectat; Genua, quam Ligurum Emporium dicit Strabo: Albium Intemelium, Albium Ingaunum, Vadum ſabatium memorat Plinius, alijque. Briniates meminit Liuius: Briniatum oppidum poſtremo Epiſcopum habuit. Neque Alpinos populos, & earum vrbes omittere debemus. in Salaſſis Auguſtã prætoriam, aliam Taurinorũ Auguſtam; quas Plinius colonias dicit. Eporediam a Cæſare Coloniam deductam cõtra Salaſſos Strabo ait: Plinius verò Sybillinis libris a Pop. Rom. condi iuſſam, firmiſſima tamen tranſpadanæ regionis municipia Tacitus appellat, Mediolanum, Nouariam, Eporediam, & Vercellas, Ticinum Strabo, & Tacitus ſimpliciter

lib. 3. c. 17

lib. 4.

lib. 17.

lib. 3.

ſimpliciter memorant: præter id quod ex Plinio attulimus. Comum, quoniam ad Inſubres redimus, prius oppidum fuiſſe mediocre Strabo ait, a Pompeio magni patre poſtea inſtauratum; deinde a C. Scipione, Colonis adductis, auctum: a Cæſare demũ nobilitatum, & Nouocomum dictum. Laudem Pompeiam Coloniā putat Sigonius, coniectura ex nomine ducta; licet a Boijs ædificatam Plinius narret, qui quidem optandum eſſet, vt clariora, cerçioraue de huiuſmodi antiquitatibus attuliſſet. ad Pompeium verò Cn. patrem nomen videtur referendum, qui alias deduxit Colonias. id ē verò Plinius Comum, Bergomumque dicit Orobiorū ſtirpem, ac Licinoforum quoque, & Barram, quę duo oppida perierunt: quorum, quæ nunc ſint veſtigia, alij diſputant. Cremæ nuper epiſcopus datus eſt, licet alteri Metropoli aſſignatus. Brixiam, vt quaſi circuitu quodā ad eos veniamus, dixit Liuius Cænomanorum caput; Veronam vrbem magnam Strabo.

lib. 3. c. 2. de iu. Ita.

lib. 32. fol. 259.

Gallia prouincia facta, nihil reperimus; quamobrē Mediolanenſis metropolis cōditionem eſſe mutatam iudicemus, annorum fere ducentorum ſpatio vſque ad Imperatores;

peratores; neque etiam poſtea, vt demonſtrabitur. plura vero ſunt indicia, præſtantiam eius, quæ potuit in tali ſtatu ſeruari, perſeueraſſe. Conuentus ab eis qui prouinciam obtinerent, ibi actos; iuſque dictũ; Prætoreſque, ac proconſ. ibi reſediſſe; & eſt veriſimile ex conditione vrbis, & Sigonius ſcripſit in ijs, quos de antiquo iure, & de regno Italiæ, cõſcripſit libris. C, certe Cæſarem, credibile eſt, etiã opportunitate tranſalpinæ Galliæ regendæ, quemadmodum, & poſteris temporibus Imperatores, ibi conuentus eos egiſſe; ad quos, vt ipſe ſcribit, citra alpes veniebat, quam ad rem aliquo modo facit, quod de eius magna modeſtia Mediolani adhibita Plutarchus narrat; cum apud Valerium Leonem cœnaſſet. Ac proconſ. hic moratũ fuiſſe, iuſque dixiſſe, Suetonius oſtendit, de C. Albutio Silo Nouarienſi rhetore agens, In cognitione cædis, inquit, Mediolani apud L. Piſonem Proconſulem, defendens reum, cũ cohiberent lictores nimias laudantium uoces; ita excanduiſſet, ut & deplorato Italiæ ſtatu, quaſi iterum in formam prouinciæ redigeretur; M. inſuper Brutum, cuius ſtatua in conſpectu erat, inuocaret, legum,

Cõuent. Dominis Rom. (margin)

c. 26. lib 1.

lib 1 in fi.
lib. 6. in fi.

Declar. rhetor.

ac libertatis auctorem, ac vindicem; pene pœnas luit. Bruto poſita videtur ſtatua, cũ Galliam magna cum virtutis laude antea adminiſtraſſet. eam Plutarchus ſtatuã æream fuiſſe ait affabre factam, quam Cæſar Auguſtus, poſtea cum Mediolani vidiſſet, præterijt. mox ſubſiſtens vocauit Magiſtratus; fractam ſibi fidem queſtus eſt: Mediolanenſes hoſtem ſuum apud ſe habere. negabant illi, vicisſimque admirantes, ſe ſe intuebantur. conuerſus Cæſar ad ſtatuam, nonne hic ſtat, inquit, hoſtis noſter. obmutuere illi. at Cæſar arridens eos laudauit, q amicis etiam in aduerſis rebus fidem ſuam præſtarent: iusſitque ne ſtatua ſuo loco moueretur.

Cõparat. Dionis cũ Bruto.

Hic agendum erat, quoniam ad ſalutis tẽpora ventum eſt, de huius Metropoliticę vrbis eccleſiaſtica dignitate: ſed cũ de ijs ornamentis agere ceperimus, quæ ab Imperatoribus ad conſeruationem excellentiæ ſuæ habuit; proſequemur alia quaſi præcurrentes, quæ in hoc genere pręcipua nobis occurrunt. deinde ad eccleſiæ initia reuertemur. Imperatores ergo Auguſti morem ſecuti ſunt; quem Suetonius ſcribit ob quædam tranſalpina bella, vt vel interueniret

Vit. Aug. cap. 20.

niret, vel non longe abeſſet; Rauennã, aut Mediolanum, aut Aquileiam veniſſe, & vt quæque pars erat prouinciæ, vnde bellum oriebatur, commodior; ita in ea parte, quæ ampliſſima vrbs, & Imperatoriç Maieſtati magis apta videbatur, eligebant, in qua cõ morarentur; & bellica negotia tractarent. omnino Mediolani multum fuiſſe Imperatores; regijſque ornamentis decoratam fuiſſe vrbem; & ita ſuam retinuiſſe in tota regione prçſtantiam; certiſſimis demonſtratur argumentis. Mittamus quod Blondus generatim ait; poſt Marcelli triumphum, vrbem Mediolanum adeo pacatam, florẽtemque fuiſſe; vt Nerua, Traianus, Adrianus, & alij deinceps Rom. Principes, quo ad peroccupationes licuit, Mediolani habitauerint: noſque attingamus ſingula: grauia tamen; non enim placet, hiſtoricorum loca quaſi mendicare, quibus appareat, aliquem ex Imperatoribus Mediolani fuiſſe; aut etiam ex ea ortũ eſſe. illud fortaſſe non prçtermittendum; vxorem Seueri, nondũ tamen Imperatoris, Iuliam, filium Getam Mediolani peperiſſe, vt Spartianus auctor eſt: non enim caſu locus eligitur, vbi Principum virorum vxores pariant. Illud etiã In Lõbar.

ad rem videtur pertinere; quod ſcribit Oro-
lib. 7. c. 22 ſius; Gallienũ, cum rep. deſerta Mediola-
ni libidinibus inſeruiret, occiſum eſſe; licet
alij circa Mediolanũ occiſum ſcripſerint.
illud item; poſt eius mortẽ, Aureolũ Imp.
appellatum Mediolani conſediſſe; Sed mul-
to illuſtrius, quod Mamertinus in Geneth-
liaco Maximiani ſcribit, de vtroque Imp.
Diocletiano, & Maximiano loquens; cum
Mediolanũ traiectis alpibus venere: Qua-
le, inquit, pietas veſtra ſpectaculum dedit,
cum in Mediolanenſi palatio admiſſis, qui
ſacros vultus adoraturi erant, cõſpecti eſtis
ambo; & conſuetudinem ſimplicis venera-
tionis geminato numine repẽte turbaſtis:
nemo ordinem numinum ſolita ſecutus eſt
diſciplina; omnes adorandi mora reſtite-
runt, duplicato pietatis officio cõtumaces.
Atque hæc quidem velut interioribus ſa-
crarijs operta veneratio eorum modo ani-
mos obſtupefecerat, quibus aditum veſtri
dabant ordines dignitatis. vt vero limine
egreſſi per mediam vrbem ſimul vehebami-
ni; tecta ipſa ſe, vt audio, pene commo-
uerunt, omnibus uiris, fœminis, paruulis,
ſenibus; aut per fores in publicum proruen-
tibus, aut per ſuperiora ædium limina im-
minentibus,

minentibus; clamare omnes præ gaudio, iam ſine metu veſtri; & palã manu demõſtrare: Vides Dioclecianum, Maximianũque? uides? ambo ſunt, pariter ſunt. & paulò infra. Ipſa etiam gentium domina Roma, immodico propinquitatis veſtræ elata gaudio, vôſque e ſpeculis ſuorum montium proſpicere conata, quo ſe vultibus veſtris propius expleret, ad quantu ẽdum cominus, quantum potuit, acceſſit: lumina ſiquidem Senatus ſui miſit beatiſſimæ illu per eos dies Mediolanenſium Ciuitati, ſimilitudinem maieſtatis ſuæ libẽter impertiens; vt ibi tunc eſſe ſedes imperij videretur, quo vterque venerat Imperator. hæc Mamertinus. Sed ea lætitia verſa eſt in luctum Mediolanenſibus, pijſque omnibus; cum ſæuiſſimi principes cœperunt chriſtianos vbique perſequi. Traditur Maximianus regia multa monimenta Mediolani reliquiſſe; quippe qui etiam Mediolanenſis à quibuſdam dicatur. imperium certe ibi depoſuit. ac etiam cum Maſſiliæ iuſſu Conſtãtini ſtrangulatus eſſet, eius cadauer Mediolanum delatum eſt; de cuius ſepulchro S. Ambroſius commemorat in epiſtola ad Theodoſium. Delegit eandẽ vrbem Con-

*2.dil*

*Zonar. & alij.*

*Sigon. de imp. occi. lib. 2. 309*

*ep. 34.*

ſtantinus, in qua ſororis Conſtantiæ nuptias celebraret, quam Licinnio in matrimonium collocauit, vt Zoſimus ſcribit. quā quidem regiam celebritatem vere lætam, ac iucundam, Mediolanenſibus effecit Cōſtantini pietas. Sed iam pene ſuperuacaneum videtur afferre plura, vt Imperatores demonſtremus Mediolani, tanquā in primaria, atque ampliſſima ciuitate frequenter, ac diu moratos eſſe, regiaſque celebritates egiſſe: nam de reliquis etiam Imperatoribus perfacile eſt idem oſtēdere; Cōſtante, & Conſtantio filijs, Iuliano, Valentiniano ſeniore ac iuniore, Gratiano, Theodoſio, Honorio: quemadmodum ex Ammiano Marcellino, & S. Ambroſio, alijſque ſcriptoribus paſſim vnuſquiſque poteſt facile cognoſcere. Aedificia publica regio ſplendore ibi poſita idem plane demōſtrant. Palatium Imperatoris iam prodidit Mamertinus: adiungas licet Ammianum; qui Conſtantij res geſtas narrans, & eum ipſos annos Mediolani habitaſſe oſtendit; & regię mentionem facit, in qua ille morabatur. ibi etiam Iulianum Cæſarem feciſſe, & ei Helenam ſororem in matrimoniū dediſſe; vnde etiam in Germaniam abeuntem

lib. 1.

lib. 15. & 16.

lib. 15. 1448. & 1456.

tem Conſtantius ipſe comitatus eſt vſque ad locum duabus columnis inſignem, qui Laumellum interiacebat, & Ticinum. qui quidem locus nunc nullus eſt. Palatium regium a Traiano factum quidam meminerunt. vtrumque ſit, ante Maximianum fuiſſe Mamertinus oſtendit. Verũ paucis Auſonij poetæ verſibus, qui Gratiani præceptor fuit, & uir conſularis, narrationẽ hanc concludemus: qui de claris orbis totius vrbibus commemorans, poſt Romam, Carthaginem, Conſtãtinopolim, Antiochiam, Alexandriamque, ſextam quidem homo Gallus Treuerenſem ponit; Mediolanenſem vero ſeptimam: de qua honorificentius non videtur fere dicere potuiſſe. ac ſatis erat, primo verſu, omnia Mediolani eſſe mirabilia dixiſſe: & vltimo, omnia excellere, ita vt Romæ non cederet: ſed enumerat multa tamen his verbis:

*Et Mediolani mira omnia: copia rerum:*
*Innumeræ, cultaque domus: facunda virorum*
*Ingenia; antiqui mores: tam duplice muro*
*Amplificata loci ſpecies: populique voluptas*
*Circus; & incluſi moles cuneata theatri:*
*Templa; palatinaque arces; opulenſque Moneta;*
*Et Regio Herculei celebris ſub honore lauacri;*

*Cunctaque marmoreis ornata periſtyla ſignis:*
*Mœniaque in ualli formam circumdata limbo,*
*Omnia quæ magnis operum uelut æmula formis*
*Excellunt; nec iuncta premit uicinia Romæ.*

Quorum quidem monumentorum, temporis, & hoſtium iniuria conſumptorum, quædam ueſtigia adhuc manent, nam locus eſt, ubi ad Palatium dicitur, ubi ædes eſt magna S. Georgij nomine dicata; alius ubi ad Monetã, ubi eccleſia eſt S. Matthæi; alius ad Circum, ubi S. Mariæ; alius ad Theatrum, ubi S. Victoris eccleſia eſt. Verum de his ſatis, ſi pauca poſteriorum ſcriptorum teſtimonia addiderimus, & primo Gelaſij Pontificis, circiter ann. fere quingenteſimum; qui in epiſtola ad Dardanos, (ep. xi.) Imperatores Mediolani habitaſſe, ac ſedem habuiſſe obiter affirmat: Numquid apud Rauennam, inquit, apud Mediolanum, Sirmium, apud Treuiros multis temporibus nõ conſtitit Imperator? numquid harum urbium ſacerdotes ultra menſurã ſibimet antiquitus deputatam, quippiam ſuis dignitatibus uſurparunt? Iornandes Gotthorum epiſcopus, qui uixit ſub Iuſtiniano Imp. hoc eſt circa ann. D. quingenteſimum ſexageſimũ de Hunnis loquens;

Medio-

Mediolanum, inquit, liguriæ metropolim, & quõdam regiam urbem pari tenore deuaſtans: nec non & Ticinum æquali ſorte deijciunt: quid autem liguria tum contineret, poſtea apparebit. Procopius eiuſdem temporis grauiſsimus ſcriptor græcus; prima, inquit, inter occidentis urbes poſt Romam eſſe hęc ciuitas (Mediolanũ) creditur; & facile ceteras anteire, ut magnitudine, ita & hominum copia, reliquiſque item fortunę bonis. Ac inferius eadem repetens, addit; Aduerſus Germanos, & Barbaros alios propugnaculum eſt; &, ut ita dixerim, pro obice totius imperij Romani expoſita. idem uero tradit inferius, ut urbis magnitudinem agnoſcamus; cum a Gotthis capta eſt, in ea uirorum tercenta millia fuiſſe trucidata. quo in numero mendum ſuſpicatus, Sigonium tamen eadem referentem legi. nunc ad eccleſiæ initia redeamus. lib. 2.

S. Barnabam huc ſacroſanctum Euangelium attuliſſe, plures ſunt auctores; non ij tamen omnes, de quibus ex noſtris quidam, & Petrus quoque Galeſinus in notationibus ad martyrologium, affirmarunt: ſed ſcripſit id Dorotheus Epiſcopus Tyri

grecus auctor in Synopſi. item Hippolitus Martyr, vt refert in notationibus Martyrologij Romani doctiſsimus, atque optimus Baronius meus. poſt hos autem antiquos auctores plures alij ſcripſere, Blondus, Sigonius, Baronius idem in annalibus. præterea traditum eſt a maioribus, mandatumque litteris, non ſolũ in Mediolanenſi, ſed in alijs quoque prouinciæ eccleſiis, Brixienſi, Bergomenſi, Taurinenſi. cõfirmãtque templa in ipſis vrbibus, & alijs regionis locis eidem dicata. tum mons etiam S. Barnabæ, qui eſt prope Alpes de quo Bonauentura Caſtilioneus. Immo etiam quod argumentum haberi debet admodum graue; in Albingaunenſis eccleſiæ libro veteri manuſcripto, die vndecima Iunij huius Apoſtoli propriũ officiũ, pluresque hymni habentur; quibus continetur; totam etiã regionem illa Liguſticam ab eo fuiſſe primo illuſtratam: cuius officij exemplũ apud nos eſt. Monumentum præterea huius rei nobis pulcherrimum reliquit Andreas Alciatus; quod etiam N. Fonteius ſeu Fontana Mediolanenſis ex volumine quodam Saxonico in Germania ſumpſit, ſunt autem carmina ad fontem S. Barnabæ olim Mediolani

In Lõbar. de regn. Ital.

De antiq. Snlabrũ. Ied.

diolani poſita à S. Protaſio veteri epiſcopo Med., quæ putantur in excidio vrbis fracta, & ab nõnullis exſcripta ſunt vero hæc.

*Hunc fontem tibi dedicat, atque Deo ſuper vndis*
*Conſecrat impoſitam famulus Protaſius aram,*
*Quâ Ticina ſilex, & Martia porta, beatè*
*Barnaba, te ligures aduectum nuper in oras*
*Audijt hortantem cætus, & rite Lauantem*

Deeſt verſus.

*. . . . . . . . . . . . . . flamine victo,*
*Vt per te tua plebs Luſtrali admota ſacello,*

Alciatus ſic habet ſequentes verſus;

*Quàm facies eſt alba vrbi, quàm candida genti,*
*Tam niueis animis colat intra mœnia Chriſtum.*

Fonteius autem ſic

*Atque hæc præcipue colat intra mœnia Chriſtum*
*Vrbs Mediolani ante Italas ingentior vrbes.*

Hic vero fons apud Ticineſem portam eo nomine pie adhuc Mediolani viſitur; quòd in eo S. Barnabas multos ex Mediolanenſibus baptizauerit.

Ex duobus autem, quæ demonſtraui-mus; profana vrbis antiqua dignitate; & Apoſtolico S. Barnabæ officio ei tributo; vehementer confirmatur; id quod alioqui dubium non eſt; eccleſiaſtica, Metropoliticaque; ab initio vſque Mediolani digni-

tas.

tas, non dico, ex dignitate vrbium profanã, ſtatim conſequi ecclesiaſticam; quamquã principum virorum opera, & eorum qui poſſunt conceſſione, id plerumque conſequitur: S. Leo ad Martianum Auguſtum de
ep. 54. Anatolio Conſtantinopol. epiſcopo agens, qui ſedē ſuam quòd ciuitas eſſet regia, aliis contra veterum inſtitutum, & Nicena decreta præferebat; Habeat, inquit, ſicut optamus, Conſtantinopolitana ciuitas gloriã ſuam; ac protegente dextera Dei, diuturno clementiæ ueſtræ fruatur imperio; alia tamen ratio eſt rerum ſæcularium, alia diuinarum: & Gelaſius eadem de re agens in epiſtola iam memorata, ad Dardanos: Riſimus autem, quòd prærogatiuam volunt Acatio comparari, quia Epiſcopus fuerit regiæ ciuitatis. numquid apud Rauennam, apud Mediolanum, Sirmium, apud Treuiros, multis temporibus non conſtitit Imperator? numquid harum urbium ſacerdotes ultra menſuram ſibimet antiquitus deputatam, quippiam ſuis dignitatibus uſurparunt? &c. Licet hoc uerum ſit; negari tamen non poteſt; Domini prouidentia, qui ſuaui quadam ratione, & cõmoda ſua omnia conſtituit, atque ordinat, initio

plerumque

plerumque eueniſſe, ut eccleſiaſticus principatus conſtitueretur, ubi erat ſæcularis: & præſtantiores euangelij prædicatores, ad præſtantiora quoque mitterentur loca; prę terquam, quod ex omni parte id conuenire nemo non uidet, & pene eſſe neceſſariũ. nam neque loca omnia ſubitò adire poterant Apoſtoli; & quæ prima eſſent, ea primo adire, & ad auctoritatem firmius, & ad propagationem expeditius erat: itaque tũ in Oriente, tum in occidente videmus, quæ urbes prouinciarum præcipuæ, uel capita quædam fuerunt, eas ab Apoſtolis, uel apoſtolicis uiris fere inſtitutas; & uel Patriarchales, uel Metropolitanas ſedes antiquitus eſſe conſtitutas. Antiochiæ, Alexandriæ, aliarumque; tum in Italia Rauennæ, ac Aquileiæ exempla ſunt in promptu. immo in ſingulis prouincijs id reperire poſſent, quibus otium eſſet, urbes, deinde etiã maiores epiſcoporum dignitates, cognoſcere. Prudentiſsime igitur idem S. Leo in epiſtola ad S. Anaſtaſium Ep. ſine dubio ep.84. memor, quid de Cõſtantinopolitani Antiſtitis alioqui temeritate ſentiret, ſic ait: Quibus (epiſcopis) cum ſit dignitas communis, non eſt tamen ordo generalis: quoniam &

inter

inter beatiſsimos Apoſtolos in ſimilitudinē honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis; & cum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut cęteris præemineret. De qua forma epiſcoporum quoque eſt orta diſtinctio: & magna diſpoſitione prouiſum eſt, ne omnes ſibi omnia uendicarent; ſed eſſent in ſingulis prouincijs, quorum inter fratres haberetur prima ſententia; & rurſus quidam in maioribus urbibus conſtituti, ſollicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad unam Petri ſedem uniuerſalis eccleſiæ cura conflueret, & nihil uſquam à ſuo capite diſsideret. ita S. Leo. Quo loco & maiorum urbium in auctoritate metropolitica cōſtituenda habitā eſſe rationem; & in ſingulis prouincijs id factū fuiſſe, confirmat: tum duplicem etiam metropolitæ auctoritatem tangit; primæ in ſacris conſultationibus ſententiæ; & amplioris in adminiſtratione eccleſiaſtica ſolicitudinis, in qua ordinandorum prouincię epiſcoporum cura, atque auctoritas includitur, totam uero rem ad Apoſtolicum inſtitutum referre S. Leo uidetur: cui conſentiunt canones eccleſiaſtici, a Gratiano, dist. 80. & alijs allati. Atque ſingulas prouincias

admi-

adminiſtratione eiuſmodi ab initio eccle-
ſiæ rectas eſſe; ita ut & ad metropolitani
auctoritatem epiſcopi, & eorum ordina-
tiones, eccleſięque omnes; nulla excepta,
exemptáue, referrentur; ueteres canones,
quos breuitatis cauſſa non deſcribimus,
Nicęę, Antiochiæ, Laodiceæ, Sardicę, Car- Nic. 16.
thaginis, Taurini, alijque demonſtrant. Ant. c. 2. Laod. c. 1
quibus Innocentij Pontificis, aliorumque Sardi. c.
Pontificum decreta cõſentiunt. Ex his om- & 7. Carth.
nino decuit & Apoſtolum Barnabam Me- c. 7.
diolanum ad Galliam Ciſalpinam euan- Taurin. c
gelio illuſtrandam uenire; & primam ibi 1. Innoc. a
prouinciæ eccleſiaſticæ dignitatẽ inſtitui. Victriciũ
quinimmo ſi Metaphraſti credimus, etiam c. 1. in vita SS
ipſe Apoſtolorum princeps Petrus quando Apoſt. P
que Mediolanum vidit. Atque Metropoli- ri, & Pau
tanæ dignitatis fundamẽta ipſo initio etiã li.
ex eo videre licet; quòd vt apud nonnul-
las prouinciæ ciuitates litteris mandatum
eſt, ipſe S. Barnabas Mediolano ad eas ve-
nit, & ibi quoque chriſtianos inſtituit; &
non ſolum S. Barnabas, ſed Anathalon quo
que, & Caius eius diſcipuli, & ſucceſſores
eò venerunt, ita vt Brixia Anathalonis
etiam corpus ſibi vendicet. eiuſmodi autẽ
eccleſiarum viſendarum officium, metro-

politana quædã erat adminiſtratio, quemadmodum quidem ea rerum initia ferebant: neque enim ſubito chriſtiana res vbique ita conſtitui poterat, vt epiſcopus dari poſſet aut deberet: vt potius ab alio epiſcopo amplioris frequentioriſque loci regenda eſſet: quemadmodum hoc quoque tempore de plurimis oppidis euenit.

Quæ vero ciuitates tunc epiſcopum habuerint, difficile eſt affirmare. Mediolanẽſium quidem epiſcoporum a S. Barnaba continuata ſeries habetur à multis iam edita: de qua nos alibi latius, ſi Deus iuuet, acturi ſumus. Brixienſis eccleſia, vt de hac primo dicamus, quoniam vt Cœnomanorum caput, ſecunda ponenda videtur poſt Mediolanenſem, epiſcopos ſuos nonnullos illius primi ſæculi commemorat; idem facit Bergomenſis, & Ticinenſis. pleræque vero alię a tempore fere Conſtantini Imp. numerant epiſcopos ſuos. ſed illis euenit, vt cum primos epiſcopos primo tribuant ſæculo, alijs deinde pluribus ſæculis caruiſſe oſtendant; id quod fortaſſe etiam ob vehementes fideliũ perpeſſiones aliquo ſpatio fieri potuit; niſi credibilius videatur, ſtudio ſcriptorum, non ſatis plerũque grauium

uium id eueniſſe; qui ad vrbium ſuarum dignitatem pertinere putarent, primos epiſcopos antiquiſſimos habere Ita Bergomẽſes fatentur ducentis annis epiſcopum non habuiſſe. Brixienſes id tacitè demonſtrant; cum epiſcopos tantum numerant quinque ante Philaſtrium, qui ſanctitate floruit circiter annum Domini tercenteſimum octogeſimum. Ticinenſes quoque ante Criſpinum primum, quem ſub Leone Pontifice fuiſſe certum eſt, vt ex epiſtola Synodica ad ipſum Leonem inferius apparebit, Syrum tantummodo, cum, Inuẽtio, ac Pompeio eius diſcipulis, ſeu ſocijs, & Vrſicenũ ponunt, igitur quattuor epiſcopos ſolum habuerũt annis amplius quadrigentis quinquaginta. quos omnes cum ad prima eccleſię tempora, Ticinenſes referunt, reliquis ſæculis eccleſiam epiſcopo ſpoliant. At tempore S. Ambroſij hoc eſt circiter annũ tercenteſimum octogeſimum epiſcopum habuit eccleſia Ticinenſis, quem ſanctum idem Ambroſius in libris officiorum appellat. neque omnino ueriſimile eſt, per ea tempora, quibus eccleſiæ paganorum ſæuitia liberatæ floruerunt, urbem aliquam modo nõ ignobilem epiſcopo ſuo caruiſſe,

Neque putet quis Criſpinum ſecundum Leonis tempore fuiſſe: ſed primum. nam Epiphanius, Maximus, & Enodius ante Criſpinum alterũ fuerunt, ut etiam Ticinenſes ſcribunt: Et ijdem tamen fuere poſt Leonis tempus. Mihi quidem probabile ſemper uiſum eſt; Euentium Epiſcopum Ticinenſem tempore S. Ambroſij fuiſſe: quem Ticinenſes dicunt Iuuentium, cum facilis ſit mutatio: idque ea coniectura quã poſtea Baronio meo in notationibus martyrologij, & recte probari uidi; & haud merito mea quidem ſententia deſeri: quid enim ſi aliud ſtatuerant, qui Ambroſium nuper emendauerant? an neceſſe eſt omnino eos recte emendaſſe? coniectura autem hæc eſt: epiſtolę ſynodicæ S. Ambroſij ad Syricium Pontificem inter alios epiſcopos ſubſcripſit Euentius, nullo urbis adſcripto nomine; ſicuti neque alijs. idem nomen Aquileienſi ſynodo, cui S. Ambroſius interfuit ſubſcriptum eſt, adiecto nomine eccleſię, ſed corrupto: legitur enim duobus modis, Citinienſis, & Tiemenſis. Romani quidem emendatores operum S. Ambroſij Cenetenſem fecerunt Euentium in ea epiſtola; argumento ex ſubſcriptione

ipſius Aquileiæ ſynodi ducto; nam neque in ueteri exemplari eorumdem operũ Baſilicæ Ambroſianæ nomen eccleſiæ Euentio adiectũ eſt, neque arbitror in alijs exemplaribus, quæ alibi habentur. Sed ut id non probem, duo pręcipuè faciunt: alterum eſt, quod non uideo cur Cenetenſis epiſcopus, qui ſub Aquileiẽſi Metropoli omnino eſſe oportebat; Mediolannm uenerit, ut Mediolanenſis eccleſiæ epiſtolæ ſubſcriberet: alterũ eſt, quod Cenetenſis epiſcopi mentionem equidem non inuenio, niſi poſt annos ab ſynodo Aquileię tercentos in ſexta ſynodo generali: ipſa etiam corrupta uerba proximiora uideretur Ticinenſi nomini, quam Cenetenſi. Itaque rurſus emendandum locum arbitror, in libris tum Ambroſianis, tum epiſtolarum pontificiarum Romę nuper editarum: ubi alia etiam quędam nomina malè adiecta puto. Hiſtoria quidem Syri, & Euentij, quę a Mombritio iampridem, nuperque in ſeptimo ſanctorũ tomo auctior edita eſt, ad Veſpaſiani, atque adeo Neronis tempora Euentium refert. quam hiſtoriam ſecutus eſt Ado. ſed ea longe poſt id tempus, de quo ſignificat ſcripta eſt, quemadmodũ legenti apparet;

nam & Papię nomen habet. & alias etiam ob cauſſas, doctis auribus non ſatis fidei in multis facit. & illud etiam obſtat, quod paulo ante dixi; nullum relinqui epiſcopum ſæculo S.Ambroſij, quem tamen non defuiſſe, & ratio ſuadet, & S. Ambroſius affirmat. Afferrem ipſarum quoque Ticinenſium hiſtoriarum auctoritatem; quæ habent Iuuentium contra Arianos decertaſſe; niſi eas in ceteris antiquis rebus uiderem nimis hallucinari. Sed de his hactenus; neque enim eccleſiarum, quæ ad metropolim Mediolanenſem pertinent, plenam hiſtoriam contexere inſtitui; ſed aliqua tantum commemorare, quæ ad ipſam metropolim demõſtrandam in primis ſunt accommodata, & uero etiam tæderet propriam urbium hiſtoriam inueſtigare: cum ſuperioribus ſæculis, atque etiam noſtris, quidam, non opinor mala mente, ſed rebus ijs certe deſtituti, quæ ad ſcribendam hiſtoriam neceſſariæ ſunt, patriarum rerũ immoderato quodam ſtudio incitati, eiuſmodi hiſtorias pleriſque in locis corruperint; ex quorum nugis uix potuere docti uiri, ſi qui negotium ſumpſerunt, uera quæ inuoluerentur, excerpere: quorum apud

nos

nos quidem unus fuit ante annos fere centum Triſtanus Chalcus, rerum non ſolum Mediolanenſium, ſed etiam Italicarum ſcriptor grauiſsimus; ut omittam Alciatum illum, cuius doctrina ubique peruulgata noſtro non indiget teſtimonio.

Nunc actiones metropoliticæ epiſcoporum, qui S. Barnabæ ſucceſſerunt commemorandæ ſunt: quamquam difficile fuerit in epiſcopis illis priſcis uſque ad Conſtantinum propter afflictationes aſsiduas fidelium; ſcriptorumque ſummam penuriam. Sed, ut alios auctores omittam, Triſtanus noſter ſcribit, tempore Commodi imp. à S. Calimero epiſcopo Mediolanẽſi, qui ad vniuerſæ liguriæ fidem, ſalutemque multũ traditur contuliſſe; Dertonenſibus datum epiſcopum Martianum eius diſcipulum: nam, ut diximus, inſignem urbem Dertonem appellat Strabo: deinde à Materno, qui ad res eius eccleſiæ recognoſcendas eo ſe contulit, Maliodorũ Dertonenſem Leuitam: qua ex re antiquiſsimum equidem prouinciæ epiſcopatum Dertonenſem puto. Alia non occurrit actio, quæ ad propoſitum argumentũ pertineat uſq; ad Conſtantij Conſtantini filij tempus, cuius Im-

 peratoris

peratoris iuſſu, & ſeditioſorum quorundam epiſcoporum inſtigatione, qui Principis animum corruperant, in uarijs prouincijs conuocata ſunt concilia, nomine quidem ad S. Athanaſium condemnandum, re uera ad impietatem Arianam inſinuandam; ut uel pios epiſcopos, & populos cum eis ad eam perducerent; uel ſi repugnarent; eis pulſis, Arianos intruderent; ſicuti re ipſa Mediolani pulſo Dionyſio; Auxentium Cappadocem non epiſcopum, ſed uiolentum eccleſiæ occu-
lib. 3. de ſp.s.c. 11. patorem, ut S. Ambroſius ait, conſtituerunt; qui quidem unus Arianus Mediol. eccleſiam pluribus annis oppreſsit. Dionyſius igitur cum eſſet epiſcopus; Vrſatius, Valens, & alij quidam epiſcopi exteri homines Cõſtantij auctoritate etiam Mediolani, ut in metropoli, concilium haberi curarunt. Euſebius tum uiuebat, Epiſcopus Vercellenſis magnæ ſanctitatis, nominiſque ſacerdos; Mediolanumque ad eum conuentum uenire recuſauerat; quod fortaſſe rem totam melius noſſet, quæ ab impijs illis tentabatur. ſed adduxerunt eum tandem ut ueniret. narremus uero quid acciderit ipſius S. Hila-

rij Pictauenſis Epiſcopi uerbis, qui tum fuit ex præcipuis fidei catholicæ propugnatoribus. Venio nũc, inquit, ad id quod recens geſtum eſt; in quo ſe etiam profeſſio ſceleris in ſecreto artis ſuæ dedignata eſt continere. Euſebius Vercellenſis epiſcopus uir eſt omni uita Deo ſeruiens. hic poſt Arelatenſem ſynodum, cum Paulinus epiſcopus tantis iſtorum ſceleribus contraiſſet, uenire Mediolanum præcipitur, collecta iam illic malignantium ſynagoga, decem diebus ad eccleſiam eſt ueritus accedere, dum aduerſus tam ſanctum uirum malitia ſe peruerſa conſumit. Soporatis deinde conſilijs omnibus, ubi libitum eſt, aduocatur. adeſt una cum Romanis Clericis, & Lucifero Sardiniæ epiſcopo. Conuentus ut in Athanaſium ſubſcriberet, ait, de ſacerdotali fide prius oportere conſtare; compertos ſibi quoſdam ex ijs qui adeſſent, hæretica labe pollutos. expoſitam fidem apud Nicæam, cuius ſuperius meminimus, poſuit in medio, ſpondens omnia ſe quæ poſtularent, eſſe facturum, ſi pro fidei profeſſione ſcripſiſſent. Dionyſius Mediolanenſis epiſcopus chartam primus accepit. ubi

libello ad Conſtantium.

Ibid .c.da .xii

profiteri ſcribendo cœpit; Valens calamum, & chartam e manibus eius uiolenter extorſit, clamans non poſſe fieri, ut aliquid inde gereretur. Res poſt clamorem multum deducta in conſcientiam plebis eſt, grauis omnium dolor ortus eſt: impugnata eſt à ſacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi iudicium, e Dominico ad palatium tranſeunt, cuiuſmodi ſententiam in Euſebium longe antequam eccleſiam ingrederetur, ſcripſerint, de ſe loquitur ipſa ſententia. hæc Hilarius. Sulpitius item Seuerus epiſcopus Bituricenſis, qui eodem fere uixit tempore, idem narrat hoc modo. Interea Mediolanum conuenitur, ubi tum aderat Imperator, eadem illa contentio nihil inuicem relaxabat. tum Euſebius Vercellenſium, & Lucifer à Caralis Sardiniæ, epiſcopi relegati. ceterum Dionyſius Mediolanenſium ſacerdos in Athanaſij damnationem ſe conſentire ſubſcripſit, dummodo de fide inter epiſcopos quæreretur. Sed Valens, & Vrſatius, ceterique metu plebis, quæ catholicam fidem egregio ſtudio conſeruabat, non auſi piacula profiteri, intra palatium congregantur. illinc epi-

lib. 2. hiſt. 159.

ſtolam

ſtolam ſub Imperatoris nomine emittunt 
omni prauitate refertam, eo nimirum conſilio, ut ſi ea æquis auribus populus recepiſſet, publica auctoritate cupita proferrent. Sin aliter fuiſſet excepta; omnis inuidia eſſet in rege, & ipſa uenialis; quia etiam tum catechumenus ſacramentum fidei merito uideretur potuiſſe neſcire. Igitur lectam in eccleſia epiſtolam populus auerſatur. Dionyſius quia non eſſet aſſenſus, urbe pellitur; ſtatimque eius in locum epiſcopus ſubrogatur. ita Seuerus. ex his primo obſeruare licet loci dignitatem epiſcopi Mediolanſis, ut metropolitani; qui primus in conuentu epiſcoporum, chartam accepit, ut fidem profiteretur. quæ res confirmatur ex eo, quod S. Athanaſius de eodem negotio in apologia ſcripſit, quem Theodoretus, Sozomenuſque ſecuti ſunt: Dionyſium Italiæ metropolitanum, ſeu ut alij, Mediolani primariæ urbis Italiæ epiſcopum una cum alijs a Conſtantio Imp. in exilium eiectum. quod autem Sozomenus Mediolanum Albam nominet; ne quis miretur, in ſcriptis quibuſdam rerum noſtrarum minime contemnendis idem nomen urbis quandoque reperi.

Apol. de fuga 335.
lib.2.c.15.
lib.4.c.8.

reperi. obſeruandum eſt etiam: quod obiter dictum ſit; additamenta quædam huius hiſtoriæ non poſſe probari, quæ multi
nu. 69. ex ſermone quodam inter Ambroſianos poſito, ſumpſere: quem ſermonem Maximo Taurinenſi plerique tribuunt: initium certe ſimile habet ſermoni Maximi in feſto S. Euſebij die habito; reliqua uero longe diuerſa, ut ex editione ſermonum Maximi Romana perſpicitur. quis eius ſit auctor, non facile dixerim. uidetur quidem ſi quædam inſpicias epiſcopi Vercellenſis; & eius qui non ualde remotus fuerit ab ętate Euſebij. ſi uero alia conſideres; eius uidetur, qui longe admodum ab eo ſeculo fuerit; cum Euſebium dicat martyrem, quod ueterum dixit nemo. immo res ab Euſebio, Dioniſioque geſtas uere ignorauerit, ut ipſe quoque profitetur. quod enim ait, ſimulaſſe Euſebium ſe grauiter ferre, quod filium Dionyſium in ſubſcriptione ſibi præpoſuiſſent, ij preſertim, qui filium Dei patri Deo æqualem negarent; præter quam quod commentitium neſcioquid, ac inſulſum olet: repugnat ijs quæ attulimus ex Hilario, & Seuero, & omnino hiſtoriæ ueri-

tati

tati: neque enim Ariani epiſcopi illi, ſe ſe Arianos dici patiebantur, aut filium patri equalem palam negabant; quod tamquam rem manifeſtam inepte poſuiſſet Euſebius; immo id ducebant grauis iniuriæ loco; quemadmodum notum eſſe neceſſe eſt iis, qui hiſtoriam eorum temporum non ignorant, catholicos, & Nicænæ fidei ſtudioſos ſe fingentes, Athanaſij tantum condemnationi epiſcoporum ſubſcriptionibus confirmari, callide curabant; ut eo quaſi gradu ad impia contra fidem decreta progrederentur: qu ex Sozomeno Caſsiodorus dilucide narrat in tripertita; quod etiam ex iis quæ Hilarius, Seuerusque dicunt, ſatis apparet: alioqui ſi ſtudioſe impietatem ij non occultaſſent, eos Mediolanenſis in primis populus lapidibus obruiſſet, ut idem Hilarius aperte ſignificat. Prætereo, quod licet ætate, uel etiam ſanctitate potuerit Euſebius dici Dionyſij pater; non ideo tamen erat, cur primum poſtularet in ſynodo ſubſcribendi locum; contra quam etiam narrat Hilarius, non otioſe affirmans Dionyſium primum chartam accepiſſe, ut profiteretur. Verum eſt, Dionyſium contra Athanaſium

lib. 4. c. 8.
lib. 5. c. 15

naſium ſubſcripſiſſe, ut etiam Lucifer Calaritanus his uerbis teſtatur ad Conſtantium; Sed credo adhuc tentas negare, non te idcirco perſequi nos, quia uoluerimus chriſtiani fieri Ariani. Quomodo negare poteris, cum ſanctiſsimum Dionyſiū Mediolanenſium epiſcopum, qui iam tibi falſa credens damnauerat Athanaſium, quod Arianus eſſe noluerit, miſeris ad exilium? ſubſcripſit in quā ſed ita ſubſcripſit errore facti deceptus, ſi de fide inter epiſcopos quæreretur: ut Seuerus ait. omnino hoc Dionyſij factum ſatis excuſant Patres, qui eum tam illuſtri ſanctitatis laude afficiunt, ac potius reſtitiſſe cōdemnationi commemorant. Ac in eo fidei negotio curando primas tamen partes S. Euſebio tribuit S. Ambroſius; cum ait, Vt Euſebius ſanctus prior leuauit uexillum confeſsionis; ita beatus Dionyſius in exilij locis propior martyribus titulo uitam exhalauit. ex huiuſmodi uero ſubſcriptione narratio illius ſermonis conflata uidetur; & in eo quaſi fundamento, ut fit, fabula ſucceſſu temporis extructa eſt illius Euſebianæ artis.

pro S. Athan lib. 1. 105.

ep. ad Vercell. 665.

Tranſeamus nunc ad metropoliticas S. Ambroſij actiones; cuius tempore, quam

perre-

perrexerint Imperatores vrbem Mediolanenſem colere; ex ipſius ſcriptis, aliorumq; hiſtorijs facile omnes intelligunt. in his autem actionibus commemorandis ordinem tẽporis ſeruare minime profitemur. Atque occurrit primo Syricij Papę epiſtola, quam ad eccleſiam Mediolanenſem, hoc eſt ad S. Ambroſium, & epiſcopos prouinciæ Mediolanenſis dedit; ſignificans ſe damnaſſe Iouinianum, & alios quoſdam, qui virginitatem, ieiuniaque docebant eſſe reijcienda; vt hæreſim ipſi quoque damnarent. Reſpondit Ambroſius, etiam epiſcoporũ ſuorum nomine; hæreſimque illam latius refutauit, damnauitque. epiſtolę habentur in libris S. Ambroſii, in voluminibus concilio rum; nuper etiam inter Pontificias epiſtolas Romæ editas; quas hic breuitatis cauſſa non exſcribimus. ſed epiſtolæ Mediolanẽſi ſubſcripſere epiſcopi octo. Euentius, Maximus, Felix, Baſſianus, Theodulus, Euſtaſii duo, Conſtantius; & Geminiani nomine Aper presbiter. poſtremo adduntur hæc verba; & omnes ordine ſubſcripſerunt. dolet non mediocriter veteribus exemplaribus non eſſe adiecta eccleſiarum; immo etiam reliquorum epiſcoporum nomina,

quæ

quæ deeſſe vltima verba demonſtrant: vt eccleſię poſſent priſcos Sanctos patres ſuos agnoſcere. Sed ex Aquileienſi concilio nonnulla poſſunt adſcribi; cũ illud ſub Damaſo, cui ſucceſsit Syricius, habitum ſit, & S. Ambroſius interfuerit. quæ ratio nimis valuit apud eos, qui poſtremo Ambroſiũ Romæ ediderunt, vt ſuperius tetigimus, quot quot enim nomina eadem vtroque loco viderunt, ijs locum eccleſiæ in concilio notatum appoſuerunt: ſed reſpiciendum erat, ad concilium Aquileienſe conueniſſe pluribus ex prouincijs epiſcopos; Ambroſium vero ex prouincia ſua tantum conuocaſſe: vt licet idem nomen eſſet; non idem tamen Epiſcopus putandus eſſet, ſi nõ prouinciæ Mediolanenſis eſſet. Omnino autẽ probabile videtur; Euentium eſſe Ticinẽſem, ex ijs quæ ſuperius dixi: Baſsianum Laudenſem; Sabinum Placentinum; Felicem Comenſem; quos alioqui conſtat eo tempore fuiſſe. Arauſicanum vero, & Octodurenſem epiſcopos Gallos; & Tadertinũ ex Illiride; cur Ambroſius aduocauerit? Geminianus pro quo Aper ſubſcripſit, Mutinenſis fuit, vt obſeruauit Sigonius.

de occid. imp. lib. 9. ann. 387. ep. 82.

Quod S. Ambroſius ad Vercellenſem eccleſiam

cleſiam ſcribit, quæ poſt Limenij mortem adhuc epiſcopo carebat; ſolicitudinem metropolitanam, de qua S. Leo tangit, & veteres canones explicant; vt ſuperius notauimus, demonſtrat: Confligor dolore, inquit, quia eccleſia Domini quæ eſt in vobis, ſacerdotem adhuc non habet; ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ, atque Aemilię, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italię partibus, huiuſmodi eget officio, quod ex ea aliæ ſibi eccleſiæ petere ſolebant: & quod verecundius eſt, mihi adſcribitur veſtra intentio, quæ affert impedimentum. nam cũ ſint in vobis diſſenſiones, quomodo poſſumus aliquid aut nos decernere, aut vos eligere, aut quiſquã acquieſſere &c. inferius vero, Conuenit igitur &c. modeſtiæ veſtræ, & concordiæ inſigne edere, vt congruatis aſſenſu ad poſtulandum ſacerdotẽ, hęc S. Ambroſius. Ex quibus apparet, Vercellenſium fuiſſe eligere ac poſtulare epiſcopum, vt ijs temporibus mos fuit; Ambroſij vero vt metropolitani decernere, ac ordinare: de quo more S. Leo in epiſtola ad Anaſtaſium ita explicat: Cum ergo de ſummi ſacerdotis electione tractabitur, ille omnibus prępomatur, quem cleri, plebiſ-

ep. 82. diſt. 63. cap. vlt.

que

que conſenſus concorditer poſtularit; ita vt
ſi in aliam forte perſonam partium ſe vota
diuiſerint, metropolitani iudicio is alteri
præferatur, qui maioribus, & ſtudijs iuua-
tur, & meritis &c. Interim vero S. Ambro-
ſius illud ſaltem officij tribuit eccleſię Ver
celleſi; vt ad concordiam, ſanctam electio-
nem, chriſtianamque diſciplinam longa
epiſtola cohortaretur: tum etiam ad hære-
ſim illam cauendam, quę, vt diximus, ab eo
in Synodo damnata eſt, Audio inquit, ho-
mines, qui dicunt nullum eſſe abſtinentiæ
meritum, nullum frugalitatis, nullam vir-
ginitatis gratiam, &c. ſimul probat, quòd
ante diximus, Ambroſij tempore eccleſias
epiſcopis ſuis non caruiſſe. Neque fruſtra
liguriæ, Aemiliæ, Venetiarumque eccleſi-
as, cum alijs quibuſdam Italiæ finitimis cō-
memoraſſe videtur; quaſi eas omnes ſigni-
ficet ad metropolim Mediolanenſem, &
ita ad curā ſuam pertinuiſſe. Venetiæ tunc,
etiam regionem quę olim cœnomanorum
fuit continuiſſe videntur, vt latius probari
poſſet; & ita aliæ regionis eius eccleſiæ iu-
ris fuerunt Mediolanenſis, alię vero Aqui-
leienſis. Italię finitimas, Rhetiarum, al-
pinaſq; eccleſias intelligas licet. Liguria ve
ro;

ro; ſi forte id quoque monere aliquẽ oporteat; eo tempore etiam Inſubres, ac ceteros populos, quos antiqui trãſpadanos dixere; continebat. Quod autem officium epiſcopi alias eccleſias a Vercellenſi petijſſe dicit ſanctus Antiſtes; ſignificat S. Euſebium ita ſuos inſtituiſſe diſcipulos, vt ex eis aliæ ſibi eccleſiæ poſtularent epiſcopos.

Eandem auctoritatem metropolitanam etiam in Veronenſi eccleſia oſtẽdunt epiſtolæ ad Syagrium epiſcopũ Veronenſem. 64. 65. ſcribit enim de iudicio ſuo in cauſſa Indiçię Virginis, quę leuiter in ſuſpicionem violatę virginitatis, vt rea, ab epiſcopo vocata, appellaſſe videtur S. Ambroſij iudicium; qui quidem eam S. Marcellinę eius ſorori traditam, abſoluit; epiſcopumque vehementer reprehendit. Proſpiciendum eſſe, inquit, ne de noſtro obloquantur iudicio chariſſimi noſtri Veronenſes, proprijs texuiſti litteris. non arbitror fore. certe nõ ſolent. aut ſi obloquantur; de quo obloqui ſoleant, haud dubię liquet; cum exaſperati huc veniant; pacifici ad te reuertantur: pręſertim cum hoc iudicium noſtrum cum fratribus, & cõſacerdotibus noſtris participatum proceſſerit. & inferius. Qui tamen

D &c.

&c. vbi in meo aſtiterunt iudicio, cum primo de origine cauſſæ quęrerem, diuerſa, & diſtantia prompſere, non locorum ſeparati, ſed mendaciorum diuortio. ita S. Ambroſius, qui alia quoq; vſq; ad finem epiſtolæ, de illius cauſſę actione refert: poſtremo dicit, Iudiciam inoffenſi virginem muneris ſe pronunciaſse, calumniatoreſq; excõmunicaſse. oſtendit autem primis verbis, non hoc ſolum Virginis iuditiũ Veronenſe coram ſe actum, ſed alia quoque eiuſdẽ vrbis agi conſueuiſse.

Bononienſis quoque cum ceteris Aemiliæ eccleſijs, metropolis fuit Mediolanenſis. quas quidem eccleſias, aut pleraſque Valentinianus iij Imperator cum Placidia matre in Rauennã propenſior, poſtea Rauennati Archiepiſcopo curauit adiungi, vt Blondus ex Rauennate ſcriptore Agnel-
decad. j. lib 2. lo retulit; licet Rauẽnates auctores poſtremi contra auctoritatem etiam ſuorum perturbãtes hiſtoriam eidem adiunctos antea fuiſse ſcribãt. De Bononienſi quidem eccleſia fatetur Sigonius in libro de epiſco-
ann. 450. pis Bononienſibus. eoque ſpectat, quod S.
ep. 83. Ambroſius ſcripſit ad epiſcopos per Aemiliam conſtitutos; licet doctrinę aliquis Antiſtitis,

tiſtitis, non iuri fortaſse id tribuet. idem ſi gnificare videtur vir ſanctus, cum ad Euſebium Bononienſem epiſcopum ei valde familiarem ſcribens, de Mediolanenſi, & Bononienſi puero iocatur: Valentinianũ enim ferocem dicit indignatum ſe, quod metropolitanus vir Bononienſi ſubditus neſcio quomodo fieret. educabantur pueri & virgines Bononienſes diſciplinę ſanctę gratia Mediolani ad præſcriptum Ambroſij, & Marcellinæ. qua de re ipſe ita in libro de uirginibus: Denique de Placentino ſacrandæ uirgines ueniunt: de Bononienſi ueniunt, de Mauritania ueniunt, ut hic uelentur. magnam rem uidetis: hic tracto, alibi perſuadeo. Ac adiumentum ſeu ſuffragium quod ei Bononienſis epiſcopus ea in re, quam ipſe piſcationem appellabat, afferebat, tangit inferius, cum is eſſet præſens, Et bene accidit, inquit, quia nos laboraturos Dominus ſciebat, & anxium de ſocijs, miniſtrauit. adeſt piſcator eccleſiæ Bononienſis aptus ad hoc piſcandi genus: da Domine piſces, quia dediſti adiutores. Eodem refertur, quod Bononiæ reliquias ſanctorum martyrum Vitalis, & Agricolę, ipſæ præcipue tranſtuliſſe videtur, ut ex ip

ep. 46.

lib. 1. 86.

lib. 3. In fi.

ſo,& ex Paulino presbytero intelligitur.

ep. 44. Præterea uero ad Conſtātium ſcribens, qui nuper factus erat epiſcopus in Aemiliæ urbe; Commendo, inquit, tibi fili eccleſiam, quæ eſt ad forum Cornelij, quo eam de proximo interuiſas frequentius: donec ei ordinetur epiſcopus. occupatus diebus ingruentibus quadrageſimæ tam longe nō poſſum excurrere. Fauentiæ epiſcopum crediderim Conſtantium, quæ Foro Cornelij, hoc eſt Imolæ proxima eſt. nam Bononienſis Euſebius, ut diximus, appellabatur. Fauentiam uero quandoque ſe contuliſſe Ambroſium Paulinus auctor eſt.

De Comenſi quoque eccleſia, & eius epiſcopo Felice referendum eſt, ad quem
ep. 5. ut a ſe ordinatum hæc S. Ambroſius ſcribit inter alia: Bonum fœnus ſpiritalis gratiæ, quod ueniens Dominus cū uſuris exiget; & cum te bene diſpenſaſſe inuenerit; dabit tibi plura pro paucioribus: eritque mihi fructus dulciſſimus; quòd meum in te iudicium comprobabitur; ordinatio nō reprehendetur, quam accepiſti per impoſitionem manuum mearum, & benedictionem in nomine Domini Ieſu. quibus uerbis non officium ſolum ordinationis; ſed

iudicij quoque, & approbationis demonſtratur. quale autem iuris metropolitici ſit argumentum, ordinatio, & approbatio, ueterum conciliorum canones, & Pontificũ decreta ſuperius allata ſatis oſtendunt.

Curæ metropoliticæ erga Ticinenſem eccleſiam indicium eſt in officiorũ libris; lib.2.c.29 ubi de ſeruandis ijs, quæ in eccleſijs depoſita ſunt, contra quamlibet potentiam, ſiue ea uiduarum ſint, ſiue aliorum; Meminiſtis, inquit, ipſi, quotiens aduerſus regales impetus, pro uiduarum, immo omnium depoſitis certamen ſubierimus. Commune hoc uobiſcum mihi: recens exemplum eccleſiæ Ticinenſis proferam; quæ uiduæ depoſitum, quod ſuſceperat, amittere periclitabatur. interpellante enim eo, qui ſibi illud imperiali reſcripto uendicare cupiebat; clerici non tenebant auctoritatem: honorati quoque, & interceſſores dati, nõ poſſe præceptis imperatoris obuiari ferebant: legebatur reſcripti forma, directio magiſtri officiorum ſtatuta; Agens in rebus imminebat. quid plura? traditum erat. tamen communicato mecum conſilio, obſedit ſanctus epiſcopus ea conclauia, ad quæ translatum illud depoſitum uiduę cognouerat

gnouerat. quod ubi non potuit auferri, receptum ſub chirographo eſt. poſtea iterũ flagitabatur ex chirographo. præceptum imperator iterauerat, ut ipſe per ſemetipſum nos conueniret. negatum eſt; & expoſita diuinæ legis auctoritate, & ſerie lectionis, & Heliodori periculo, uix tandem rationem imperator accepit. poſt etiam tentata fuerat obreptio; ſed præuenit ſanctus epiſcopus, ut redderet uiduæ quod acceperat. hęc S. Ambroſius. Sed ea quoque magis expreſſa fuit eccleſiæ eiuſdem cura, quam Paulinus refert; eidem eccleſiæ Ticinenſi ſacerdotem ordinaſſe paulo antequam in eum morbum incideret, ex quo ex hac uita deceſsit: vt iam duos epiſcopos Ticinenſes Ambroſij tẽpore habeamus; cũ neminem relinquant, qui primos eius urbis epos ad eccleſiæ initia referre conantur.

vit. S. Ambr. in fi.

Nouarienſi quoque eccleſię traditur a noſtris S. Simplicianus, qui S. Ambroſio ſucceſsit, Gaudentium eporedienſem, olim S. Martini diſcipulum ordinaſſe. cui rei conſentiunt ſcripta Nouarienſium uetera.

Sed pulcherrimum extat monimentum huius metropolis tempore S. Leonis Pontificis. id epiſtola eſt S. Euſebij epiſcopi

Mediolanenſis,quacõtrà Eutychianã hæreſim Leonis ipſius de fide ſententiam antea iam ad occidentales, tunc ad ſe miſſam, una cum coëpiſcopis ſuis collaudat. epiſtolam uero ipſam, quoniam neque longa eſt,& integras habet epiſcoporum ſubſcriptiones, hic deſcribendã putauimus. licet eà habeatur inter opera S. Leonis, & in tomis epiſtolarum Pontificiarum. Domino ſancto,& beatiſsimo Patri Leoni, Euſebius Mediolanenſis epiſcopus. Reuerſis Domino annuente, fratribus noſtris, quos ad orientem fidei cauſſa ſolicite prouida beatitudo ueſtra direxerat; decurſiſque litteris, quas per eos tua ſanctitas deſtinauit: omni exultatione in Chriſto releuatus ſũ; quod effectum commiſſæ ſibi legationis eoſdem reportaſſe, ueſtra pagina deſignauit. Nec mirum, quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus Catholicæ fidei,quam tenemus maieſtatis ſuæ gratiam,cuſtodiamque prçſtiterit; quando uos idoneos cultus ſui aſſertores in Apoſtoli ſui ſede Prçſules collocauit; qui & recta ſentire de incarnationis dominicæ ſacramento, & eadem poteſtis recte cuſtodire. Admonitis ergo fratribus, & coëpiſcopis meis, habitoque con-

uentu,ueſtrarum formam tenuimus litteræ-
rarum. nam recenſens epiſtolam beatitu-
dinis ueſtræ in ſacerdotum Domini conci-
lio,quam ſanctus frater,& coëpiſcopus no-
ſter Abundantius,& compresbyter meus
Senator detulerant,agnitaque eorum nar-
ratione,ſicut ſcripta ueſtra ſignificauerāt,
rerum geſtarum ordine,continuo requiſi-
ta eſt; recitataque epiſtola, quam fidei aſ-
ſertione plene digeſtam,ad orientem du-
dum ſanctitas ueſtra tranſmiſerat: quæ ad
ad nos ex ueſtra admonitione, ſancto fra-
tre,& coëpiſcopo noſtro Ceretio mutuan-
te,peruenit) claruit eam plenam fidei ſim-
plicitate fulgere: prophetarum etiam aſ-
ſertionibus; euangelicis auctoritatibus, &
Apoſtolicæ doctrinæ teſtimonijs, nitore
quodā lucis,& ueritatis ſplendore radiare;
ōibuſq; ſenſibus cōuenire, quos beatus Am
broſius de incarnationis dominicæ myſte-
rio,ſuis libris ſancto ſpiritu excitatus inſer-
uit. & quia omnia maiorum fidei, nobis
antiquitus traditę tota puritate cōueniunt;
domine ſancte,& beatiſsime pater; placuit
omnibus, quorum ſubſcriptio ſubter anne-
xa nomina poterit declarare: ut eos qui
impie de incarnationis dominicæ ſacra-
mento

mento ſentiunt, quamuis intellectus ſui prauitate, a catholicæ fidei ueritate recedentes, ſeipſos dignos abiectione fecerint; ſuo etiã conſenſu, auctoritatis ueſtræ præcedente ſententia, damnatione congruã perſequendos.

Litterarum ergo veſtrarum formam ſecuti modũ pręſcriptę ordinationis nos ſeruaſſe, his per fratrem, & coëpiſcopum noſtrum Cyriacum miſſis oſtendimus. ſupereſt vt annuente Domino, perfectis rebus, palmã fidei & cõſumati certaminis coronam quiete perpetua retinentes, hoc futuris memorabile ſæculis relinquatis; vt ab hoc tempore præſenti, extincta impiæ ſectæ contumacia videatur; vt uobis propugnatoribus in ęternum proſtrata ſuccumberet. & alia manu. Incolum em beatitudinem tuam ſumma diuinitas tueatur, atque cuſtodiat, domine ſanctę, & beatisſime pater.

Ego Euſebius epiſcopus eccleſię Mediolanenſis in omnia ſupradicta conſenſi & ſubſcripſi, anathema dicens his, qui de incarnationis dominicę ſacramẽto impia ſenſerũt. eadem formula reliqui ſubſcripſere. hi autem ſunt.

Fauentius epiſcopus Rhegienſis eccleſiæ.

Maio-

Maioranus Placentinę
Cyprianus Brixillenſis
Quintinus Dertonenſis
Criſpinus Ticinenſis
Maximus Taurinatis
Floreius presbyter iuſſus a præſente Sãcto Eulogio epiſcopo ſuo eccleſiæ Iporienſis, quia ipſe per infirmitatem ſubſcribere non poterat.
Gradus presbiter directus ab epiſcopo ſuo eccleſię Auguſtanę
Cyriacus Laudenſis
Abundantius Comenſis, pro ſe, & pro abſente Sancto fratre,
Aſimone epiſcopo eccleſiæ Curienſis primæ Rhetiæ.
Paſchaſius Genuenſis
Paſtor Aſtenſis
Simplicius Nouarienſis
Ioannes Cremonenſis
Octauianus Brixianæ
Iuſtianus Vercellenſis
Quintinus Albingaunenſis
Præſtantius Bergomatis
Ex quibus quidem ſubſcriptionibus metropolis hæc cognoſcitur totam pene Galliam ciſalpinam, cum Liguribus, alpiniſque populis,

pulis, quod initio diximus, continuiſſe. nã quod vltra Rhegiẽſem alias eccleſias non habuerit S. Euſebius, vt olim S. Ambroſius; Valentinianus eius nominis tertius, non multo ante fecerat; qui vt memorauimus, multas eccleſias Rauennati addixit epiſcopo: quæ prima fuit huius metropolis deminutio: atque hinc perſpicitur non omnes eas eccleſias a Valentiniano quidem eccleſiæ Rauennati fuiſſe addictas, quas enumerat Blondus, quandoquidem hic Placentinum, Brixillensẽ, & Rhegiẽſem epiſcopos, ſubſcriptos uides. credibile vero eſt, Exarchatum Rauennæ poſtea conſtitutum ad eam metropolim rurſus amplificandam, valuiſſe.

Poſteriora nunc ſæcula nobis animo inſequentibus, non longe occurrit S. Laurentius Archiepiſcopus: eo iam nomine metropolitam eo tempore frequentius appellabant: atque eo utitur Symmachus Pontifex ad hunc clariſſimum Antiſtitem ſcribens. Interfuit is concilijs Romanis Symmachi ipſius iuſſu, & cauſſa celebratis: quibus monimentis ita metropolis hęc probatur, vt post ipſum Pontificem primum locum Mediolanenſis Antiſtes obtineat, & Rauenna- ep. 8. inter Põtificias & concil. vol. 1. Concil. tom. 2.

ti præ-

ti præferatur. quod obſeruauit etiam Gra-
d. 15. cap. vlt. tianus; his verbis, Hoc quoque notandum eſt, quod in hoc concilio, & in alia Synodo Symmachi Papę, ante Rauennatem epiſcopum, Mediolanenſis ſubſcripſiſſe, & reſpondiſſe legitur: ex quo & ſedis prærogatiuam ante eum habere colligitur. ita Gratianus. Hunc Antiſtitem, & eius actiones ſummis laudibus celebrauit Ennodius epiſcopus Ticinenſis vir ſuo tempore doctrina, virtuteque admodum clarus; & epiſcoporum quidem Mediolanenſium ſtudioſiſſimus, quos pleroſque carminibus ſingillatim laudauit; ſed Laurentio in primis deditus: in cuius natali laudationē habuit; cuius res geſtas magnis laudibus, verſu, proſaque oratione extulit; quemadmodum eius impreſſi libelli teſtatur. Quod autē eū in laudatione, & in quibuſdam etiam verſibus ſummum Pontificem appellat, intelligi debet inter epiſcopos, ac Pontifices ſuæ prouinciæ: nam eiuſmodi verborum vſus adhuc ad Romanum Pōtificem ſolum, cui vni vere, ac propriè debetur, omninō redactus non erat; quemadmodum & Papę nomen. Ac ad eandem Archiepiſcopalem dignitatem, & ad ipſum quoque Laurentium

tium referri debet, quod idem actuctor S. Ambroſium in hymno inuocans, precatur, licet abſtruſi ori quadam, vt mos eius fuit, oratione,

Sedis memento lux tuæ;
Exorna ſancte poſteros
Auctore fultus nobili:
Ne dux ſereni culminis
In nube tectus horreat,
Qui paſtor eſt antiſtitum,
Quod fugat omne ſummouet,
Gregem gubernat principum,
Magiſter eſt docentium,

Alia metropolis Mediolanenſis teſtimonia ſuppetunt in S. Gregorij, aliorumq; Pontificum litteris: ſed cum iam antiquitatem probauerimus; videtur ſuperuacaneum in re notisſima, quæ adhuc perſpicitur, & vſu præſenti confirmatur, pluribus agere. tantum Manſueti Archiepiſcopi Synodicam epiſtolam commemorabimus, quã ad Conſtantinum iiij Imp. dedit; quæ habetur in conciliorum voluminibus. cuius titulus, & initium eſt, epiſtola Manſueti epiſcopi Mediolanen. ad Conſtantinum Imp. Domino Sereniſſimo, atq; tranquilisſimo, & a Deo coronato, religioſisſimo Conſtantino Imperatori,

tom. 2. ante ſextam ſynodum.

peratori, Manſuetus Mediolanenſis metro
politanæ eccleſiæ indignus epiſcopus; vel
vniuerſa ſancta epiſcoporum fraternitas,
quæ in hac magna regia vrbe cōuenit, æter
nam in Domino ſalutem. Si apicem impe-
rialis faſtigij &c. ob monothelitarum hære
ſim concilium habuit Manſuetus, circiter
annum Domini ſexcenteſimum octogeſi-
mum, & contra ipſam pro catholica fide
ſcripſit. dicitur autem Damianus epiſco-
pus Ticinenſis eam epiſtolam compoſuiſſe
a Paulo diacono, quem Platina, & alij ſe- lib. 6. c. 4.
cuti ſunt. Agatho item Pontifex ob eandē
cauſſam concilium epiſcoporum centum
viginti quinq; habuit; & pro fide catholica
libellum Synodi nomine ad Conſtātinum
miſit, vna cum legatis, qui concilio inter-
fuerunt Conſtātinopoli celebrato in Secre
tario ſacri palatij, quod dicebatur Trullus,
hęc ſexta Synodus eſt vniuerſalis. ſed cum
Damianus ep. Ticinenſis epiſtolam nomi-
ne Manſueti, Synodiq. cōpoſuiſſet, ex hac
vita paulo poſt migraſſe videtur: nam Ana
ſtaſius eiuſdem vrbis epiſcopus libello Sy-
nodi Romanæ vna cum alijs prouincię Me
diolanenſis epiſcopis poſt Manſuetum ſub
ſcriptus eſt. quorū hæ ſunt ſubſcriptiones,
Man-

Manſuetus Dei gratia epiſcopus ſanctę Mediolanẽſis eccleſię in hanc ſuggeſtionem, quã pro apoſtolica noſtra fide vnanimiter conſtruximus ſubſcripſi.
Ioannes in dignus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Bergomatis &c.
Donatus epus ſanctę eccleſię Laudẽſis &c.
Anaſtaſius epus S. eccleſiæ Ticinenſis &c.
Valentinus epus ſanctæ eccl. Aquenſis &c.
Deſiderius epus sãctę ecc. Cremonẽſis &c.
Gratianus epus sãctæ eccl. Nouariẽſis &c.
Deſiderius epus sãctæ ecc. Eporediẽſis &c.
Ioannes epus sãctæ eccleſiæ Genuenſis &c.
Deuſdedit epus sãctæ eccl. * &c.
* Audacis eps S. eccleſiæ Dertonenſis &c.
Benenatus epus ſanctæ eccleſiæ Aſtenſis.
Benedictus humilis epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Valuenſis *
Bonus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Albigaunenſis
Theodorus humilis epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Vercellenſis
Ruſticus humilis epiſcopus ſanctæ eccleſie Taurinatis
Ioannes epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Vintimilienſis
Sequitur deinde ſubſcriptio epiſcopi Lunenſis,

nēſis, & aliorum qui ad hanc metropolim minime pertinent. quod deeſt eccleſię nomen, vni eccleſiæ aſſignandū eſt ex ijs, quæ deſunt. quę quidē ſūt, Brixiēſis, Comenſis, Auguſtana, Curienſis. Placētinus autē epiſcopus, Rhegienſis, Mutinenſis, & reliqui; de quibus huic metropoli ademptis iā diximus, poſt Rauennatem metropolitanum ſuum ſubſcripſere. miror autem, ac neſcio vnde irrepſerit poſtrema omniū ſubſcriptio, Magni epiſcopi eccleſiæ Papienſis: nā & ſuperius loco ſuo Anaſtaſius Ticinenſis ſubſcriptus eſt: neq. etiam Magnum habent in epiſcoporum ſuorum numero quod ſciam, Papienſes. fortaſſe addendus eſt; ſed ita vt poſteriori tempori adſcribatur; & ad has ſubſcriptiones errore, vt neceſſe eſt, adiectus ſit.

De metropoli ſatis, ſuperq. dictum: nam eximia Archiepiſcopi Mediolani poſterioris temporis incrementa, dignitatem, auctoritatemq. inſigniter auctam hoc quidē loco omittimus: quia potius ad humanum ſplendorem, ac principatum, quam ad eccleſiaſticam auctoritatē pertineāt, is enim iam inde quidem a S. Gregorio Pontifice Italici regis creandi, coronandiq. ius ſibi

vendi-

vendicans; poſt annum certe ſeptingenteſimum ſeptuageſimũ tertium, hoc eſt extincto regno Longobardorum, a Carolo magno exercuit; atq; inter Principes magnis poteſtatis humanę titulis, opibuſq; floruit, vt paſſim hiſtorię docent, illud potius nunc attingendum eſt, ~~quo tempore, qua ratione multæ eccleſię eidem metropoli detractę ſint.~~ quo tempore, quaue ratione multæ Eccleſiæ eidem metropoli detractæ ſint: quo in genere primo in uniuerſum dicere poſſumus: quod poſtquam per ſingulas prouincias Eccleſię naſcentis gubernatio, vt S. Leo loco ſuperius memorato ait, inſtituta eſt: ſi qua Eccleſia a Metropoli, prouinciaq. ſua poſtea vnquàm detracta eſt; vel adiuncta fuit alteri Metropoli; vt de Bononienſi, ac alijs quibuſdam iam diximus; vel ſi ſui iuris effecta eſt, & ab alijs prouincijs ſeparata; id euenit ob nouũ aliquem principatum, quem ciuitas adepta eſt: quod quidem, vigente imperio occidẽtali, cum Imperatores omnia tenebãt, videtur in Italia fieri non potuiſſe; ſed demum poſt Italiam barbarorum occupatione diuiſam: nam & Romani Pontifices per ea prima ſæcula prouinciarum guberna-

Sigon. de re Ital. lib. 1. 601. lib. 4. 773. lib. 6. 961. lib. 8. 1002. & 1027.

tionem cum Epiſcoporum ordinationibus metropolitanis, & concilijs prouincialibus ea ratione promittebant, quam ſacri canones, & decreta Pontificum multa ſuperius citata ſatis probant. Ac Ticinenſem quidem Eccleſiam Longobardorum Reges, qui ea in vrbe ſedem habuere, videtur metropoli ſuæ detrahere cœpiſſe: nã ea eſt fere Principum conſuetudo, vt vbi reſident, eius vrbis epiſcopũ, vel alijs epiſcopis præeſſe, vel ſaltem nemini parere velint præter Romanum Pontificem: quod quidem etiã ſi Principes negligunt, ipſi epiſcopi ſępe curant, & ex eorum ſeſe potentia efferunt; quod cum ſit omnino veriſimile, plurimiſq; doceatur exemplis, confirmatur etiam auctoritate Pauli diaconi, cuius hęc

lib.6.c.29 ſunt verba. Tunc quoq; venit Benedictus Archiepiſcopus Mediolanenſis Romam; & cauſſam egit pro eccleſia Ticinenſi; ſed victus eſt: eo quòd a priſcis temporibus Ticinenſes epiſcopi a Romana fuerant eccleſia conſecrati. hunc ſecutus eſt Anaſtaſius bibliothecarius, Platina, & alij; quorũ nonnulli addunt aliquid, ſed ex hoc quaſi fonte hauſere omnes. fuit vero tum Pontifex Conſtantinus reſq; accidiſſe videtur an-

no Dom. ſeptingenteſimo decimo quinto ex eo loco apparet, Ticinenſem eccleſiam a Mediolanenſis Archiepiſcopi poteſtate iam antè cœptam aliquo modo ſubtrahi: id quod Regum illorum potentia factum credibile eſt. quod cum videret Benedictus, vir egregiæ ſanctitatis etiam Pauli ipſius teſtimonio; ratus ſibi rem ſilentio minime prætereundam; neque permittendum, vt tacite ius eccleſiæ ſuæ ſibi eriperetur: ſummum Pontificem adijt. nam quòd à priſcis temporibus epiſcopum Ticinenſem a Romana eccleſia conſecratũ Paulus affirmat; credibile eſt, Longobardorum potentiam id effeciſſe, qui iam antè annos circiter cẽtum quadraginta quinque ibi regnabant; atq; priſca tempora hoc omnino ſpatio cõcludenda ſunt, nam alioqui & S. Ambroſius eccleſiæ Ticinenſi ordinauit epiſcopũ, vt retulimus ex Paulino: & Alciatus inter alios S. Epiphaniũ ab Antiſtite Mediolanenſi conſecratum ſcribit; quod ſuperius non ſcripſi cum vir ille alioqui eruditisſimus in tempore conſtituendo erret. Duo igitur videbantur quodam modo cõtraria: alterum eſt, quod à Romano Pontifice nõ autem ab Archiepiſcopo Mediolanen. iam

lib. 3 hiſt. patr.

 longo

longo temporum interuallo conſecrabantur epiſcopi Ticinenſes; quod erat imminuti iuris Mediolanen. argumentum. alterum, quod ijdem ad Synodos Mediolanenſes veniebant, & inter epiſcopos prouincię cenſebantur; quemadmodum vel ex hoc poſtremo Manſueti Med. Damianique, ac Anaſtaſij Ticinēſium facto apparet; qui paucis ante Conſtantinum Pontificem fuere; id vero contra confirmabat ius eccleſiæ Mediolan. Ita merito potuit Benedictus Archiepiſcopus antiquum eccleſię ſuę ius ſibi vēdicare; cauſſamq; deferre ad Romanum Pontificem: nam, & nefas eſt de viro ſancto putare; quòd ius illud ſibi vendicare, & ideò Romam petere voluerit, idoneis aptiſq; argumentis deſtitutus; vt quidam temere videntur affirmare: & ſi eccleſia Ticinenſis omnino adhuc ſub Mediolanēſi fuiſſet, Paulus non ita loqueretur: licet alioqui Mediolanenſibus minime videatur fauere. potius priuilegium tunc primū conceſſum affirmaret. nunc autem litem inſtitutam ſignificat; Benedictumq. Archiepiſcopum victū. hęc victoria qualis fuerit, non explicat; ſed intelligenda videtur ex eius verbis, ut Pontifex ipſe Ticinenſem
epiſcopum

epiſcopũ ordinare pergeret; quæ quidem ut imminutio quædam iuris Archiepiſcopalis erat; ita neque integra ratio uidebatur eccleſiæ Ticinenſis ex Metropoli Mediolanenſi eximendæ; potuit enim Pontifex, ut uniuerſalis metropolites priuilegij gratia, conſecrationem illius epiſcopi ſibi reſeruare; neque in ceteris propriæ metropoli ſubtrahere; ſed ex eo tempore mihi quidem neq; conſecrationes, neq; ſynodicæ actiones epiſcoporum Ticinenſium ſuppetunt; quæ priſtinum ius Archiepiſcopi demonſtrent. contra uero Ticinenſis epiſcopi priuilegia pallij, crucíſque adhibendæ oſtenduntur; quę eccleſię exemptę certa uidentur argumenta; quæ tamen ante annos circiter quadringentos ab Alexandro iij, ut Platina auctor eſt, cum alijs Pontificiarum rerum ſcriptoribus, ei adempta ſunt. in quo quid iuris ſtatuendum ſit, alij uiderint.

Eccleſia Genuenſis, cum ea reſpub. iam amplificata eſſet, ab Innocentio ij circiter annum domini milleſimũ centeſimũ trigeſimũ tertiũ Mediolanenſi adempta metropolis ipſa facta eſt; ut idem Platina auctor eſt; & Epiſcopus Nebienſis.

Tauri-

Taurinenſem a Sixto iiij Mediolanenſi metropoli detractā ſcribit Pingonius: metropolim uero factam; primumque in eā Archiepiſcopum creatum à Leone X.

De Auguſtana; Comenſi; aliiſque nonnullis, neque noui quando ſint detractæ; neque adhuc quæſiui. ac de Comenſi quidem Benedictus Iouius, cum affirmare non poſſet, ſilere fortaſſe potius debebat. Hi uero epiſcopi ad ſynodos à Carolo Cardinali Archiepiſcopo ſuperioribus annis celebratas nulla controuerſia conuenere: quemadmodū ipſi ſynodorū libri cōtinent: Vercellenſis, Albenſis, Viglebanenſis, Dertonenſis, Caſalenſis, Aquenſis, Brixienſis, Cremonenſis, Alexandrinus, Bergomēſis, Laudenſis, Nouariēſis, Aſtēſis, Sauonēſis, Intimilienſis. Aliarum quidem ecclēſiarū epiſcopos ad Synodum vocandos Caroli conſiliarij, cum primum ille Mediolanum Archiepiſcopus venit, exiſtimarunt, auctoritate libri vſi, qui prouincialis dicitur, in quo Albingaunenſis, & Placentinus huic metropoli adiecti ſunt; Papienſis autem; & Ferrarienſis ita, vt eos ab eā tamen exemptos fuiſſe, adnotetur: ſed negotium poſtea Carolus omiſit grauioribus occupa

tus

tus; licet eius rei, vt magnæ cuiuſdam concertationis, quæ nulla fuit, inanem hiſtoriam quidam ſcripſerint.